

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΑΠΑΦΩΤΙΟΥ

(1870 - 1948)

Είναι γνωστή ή μακρά και λαμπρά Έκπαιδ. Παράδοσις τῆς πόλεως τῶν Σερρών, ἡ ὁποία εἰς Ἐκπαιδευτήρια καὶ Διδακτικὸν προσωπικὸν ἠμιλλᾶτο κατὰ τὰ ἔτη τῆς Τουρκοκρατίας τὰς ἀντιστοίχους σχολὰς τῶν Ἰωαννίνων, τῆς Κοζάνης, τῶν Κυδωνιῶν καὶ ἄλλων. Εἶναι ἐπίσης γνωστὸν ὅτι τὰ ἔκπαιδευτήρια τῶν Σερρῶν ἀπετέλεσαν τὸ Ἐθνικὸν καὶ Ἐκπαιδ. φυτώριον, ἀπ'

ὅπου ἐξαπελύοντο ἀποφοιτῶντες ἐξ αὐτῶν, διδάσκαλοι καὶ διδασκάλισσαι ὄχι μόνον εἰς τὸ τελευταῖον Μακεδονικὸν χωρίον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας περιοχὰς ὅπου ὑπῆρχον πυκναὶ ἐστίαὶ Ἑλληνισμοῦ, ὅπως εἰς τὴν Θράκην, τὸν Πόντον, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Αἴγυπτον, τὴν Κύπρον καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ὅπου ἐζητοῦντο

ὑπὸ τῶν σχολικῶν Ἐφορειῶν κατὰ προτίμησιν, λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς καταρτίσεως τῶν ἀποφοιτῶντων.

Ἄλλὰ ἡ ἐκπαιδευτικὴ αὕτη παράδοσις τῶν Σερρῶν, εἶναι περισσότερον ἀξία θαυμασμοῦ καὶ ἐξάρσεως, διότι συνδέεται ἀναπόσπαστα μὲ τὴν προσπάθειαν τῶν ὑποδούλων Σερραίων ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ διατηρήσουν ἀλώβητον τὴν χριστιανικὴν τῶν πίστιν ἔναντι τοῦ Τούρκου κατακτητοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν Ἐθνισμόν καὶ τὴν Ὀρθοδοξίαν ἔναντι τῶν Βουλγάρων, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὰ μέσα σχεδὸν τοῦ 19ου αἰῶνος ἐχρησιμοποίησαν πᾶν θεμιτὸν καὶ ἀθέμιτον μέσον διὰ τὸν ἀφελληνισμόν τοῦ Μακεδονικοῦ χώρου.

Εἰς τὸν ἐξαιρετικῶς δύσκολον τοῦτον διμέτωπον ἀγῶνα, ἡ πόλις τῶν Σερρῶν ὑπῆρξεν ὁ φωτοδότης φάρος καὶ φρούριον ἀκαταμάχητον ἔναντι τῆς Σλαβικῆς ἐπιβολῆς καὶ διὰ τοῦτο αὕτη ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν πόλεων ἐδέχθη τὴν μῆνιν τῶν ἐχθρῶν τοῦ Γένους, διὰ τοὺς ὁποίους ὑπῆρξεν «κάρφος ἐν ὀφθαλμῶ».

Ἄλλ' ὁ διμέτωπος αὐτὸς ἀγὼν δὲν εἶχεν ἀγαθὰ ἀποτελέσματα, ἀν μὴ ἄνδρες ἐνθουσιώδεις καὶ πεφωτισμένοι ἀφιέρωνον τὴν ζωὴν τῶν διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ διπλοῦ σκοποῦ τοῦ φωτισμοῦ δηλονότι, τῆς νεολαίας καὶ τοῦ βαπτίσματος αὐτῆς εἰς τὰ νάματα τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς Ἐθνικῆς ἰδέας.

Εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν, λοιπόν, τῆς Ἐκπαιδευτικῆς καὶ Ἐθνικῆς ἀνατάσεως, ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ 1870 μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως, εἰς τὴν μακρὰν χορείαν τῶν διακεκριμένων Ἐκπαιδευτικῶν καὶ Ἐθνικῶν ἀνδρῶν ἀναφαίνεται καὶ ὁ Ἀθανάσιος Παπαφωτίου, γνήσιον τέκνον τῆς Σερραϊκῆς γῆς, ὁ ὁποῖος δικαίως θεωρεῖται ὡς ἀληθὴς τοῦ Γένους Διδάσκαλος.

Γράφων περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Παιδείας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας καὶ τὴν ἴδρυσιν Σχολῶν εἰς τὸ περὶ «Παιδείας» Κεφάλαιον τῆς «Ἱστορίας τῶν Σερρῶν» (Β. Ἔκδοσις 1968, σελ. 398) καὶ διατυπῶνων προσωπικὰς μου ἀνεξαλήπτους ἐντυπώσεις, σημειῶ: «Εἰς τοὺς αὐστηροὺς τοίχους τοῦ ὠραίου αὐτοῦ διδακτηρίου (πρόκειται περὶ τῆς Ἀστικῆς Σχολῆς) γευθεὶς καὶ ὁ γράφων τὴν παροῦσαν ἱστορίαν τὰ πρῶτα νάματα τῆς παιδείας κατὰ τὰ δώδεκα τελευταῖα πρὸ τοῦ ἀφανισμοῦ ἔτη ἀναμιμνήσκειται εὐγνωμόνως τῆς πλειάδος τῶν ἀειμνήστων διδασκάλων, Κ. Κρανᾶ, Θωμᾶ Γουρνέλη, Ἀθανασίου Παπαφωτίου, Ν. Τέγου, Κ. Σγουροῦ, Εὐ. Σαπουντζῆ καὶ Γ. Τσαλοπούλου, καὶ τὴν Ἐθνικὴν τῶν προσφορᾶν. Ὡς ἱεροφάνται ἐμπνευόμενοι ἐνεφύσησαν εἰς τὰς νεανικὰς μας ψυχὰς ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πρὸς τὰ γράμματα ἔφεσιν, πρὸ παντὸς τὴν πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τὸ Ἐθνικὸν ἰδεῶδες ἀγάπην».

Ἄλλ' ἐξ ὅλων αὐτῶν ὁ Ἀθανάσιος Παπαφωτίου, ὑπῆρξεν δι' ἐμὲ ἰδιαιτέρως προσφιλὴς διδάσκαλος. Ἀγαθότατος ὡς ἄνθρωπος καὶ μελιχίος τὸν χαρακτῆρα, ἤσκει ἐπὶ τῶν μαθητῶν του μίαν γοητείαν, ἡ ὁποία χω-

ρίς τὰς ἐκπαιδευτικὰς ἀυστηρότητας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐνέπνεεν τὴν ἀγάπην καὶ τὸ σέβας τοῦ μαθητοῦ πρὸς τὸν διδάσκαλον, καὶ οὐχὶ τὸν φόβον. Τοιοῦτοτρόπως ἢ ἀπὸ καθέδρας διδασκαλία του ἦτο περισσότερο ἐπαγωγὸς, πρόσφορος καὶ καρποφόρος διὰ τὰς νεανικὰς μας ψυχὰς.

Γεννηθεὶς εἰς τὴν πόλιν τῶν Σερρών, καὶ ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὰ ὀνομαστά της Ἐκπαιδευτήρια ἀπέδωκεν εἰς τὸ ἔπακρον τὰ τροφεῖα, διὰ τῆς μεταλαμπαδεύσεως τῆς παιδείας εἰς πολλὰς γενεάς. Εἰς τὸ ἔργον του δὲ τοῦτο ἐβοηθεῖτο πλήρως ἐκ τῆς πληρότητος καὶ τῆς ἐπαρκείας τῶν γνώσεων.

Διότι ὁ Ἄθανάσιος Παπαφωτίου, ἀφοῦ ἐπεράτωσε τὰς γυμνασιακὰς του σπουδὰς εἰς τὸ γυμνάσιον Σερρών, ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Μολονότι δὲ, λόγῳ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς του καὶ τῶν πολλαπλῶν οἰκογενειακῶν ὑποχρεώσεων ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὰς σπουδὰς του, καὶ ἐπανερχόμενος εἰς Σέρρας νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἔπαυσε μελετῶν τοὺς προσφιλεῖς του ἀρχαίους Ἑλληνας καὶ Λατίνους συγγραφεῖς. Παραλλήλως πρὸς τὴν Ἐκπαιδευτικὴν του δρᾶσιν ὁ Ἄθανάσιος Παπαφωτίου, ἔμπλεος πατριωτικῶν αἰσθημάτων ζῶν, δρῶν καὶ κινούμενος, εἰς μίαν ἐποχὴν κρισιμωτάτην διὰ τὸ Ἔθνος καὶ ἰδιαιτέρως τῆς Μακεδονίας, τὴν ἐποχὴν δηλαδὴ τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος, οὐδόλως ἔμενε ἀδρανῆς περιοριζόμενος εἰς τὴν ἐντὸς τῆς σχολῆς διδασκαλίαν του, ἀλλὰ ἐνεργῶς συμμετέσχεν εἰς ὅλας τὰς πατριωτικὰς ὀργανώσεις καὶ ἐκδηλώσεις, διὰ τὴν ἀποτροπὴν τῆς Βουλγαρικῆς ἐπιβουλῆς. Διὰ τοῦτο ὑπῆρξεν δις ὁ στόχος τῶν Βουλγάρων. Καὶ ὅταν οὗτοι κατέλαβον τὴν πόλιν κατὰ τὸ 1913 καὶ κατὰ τὴν δευτέραν κατὰ τὸ 1916 εἰσβολὴν των εἰς τὴν πόλιν τῶν Σερρών.

Διότι κατὰ τὸν ἐμπρησμὸν τῆς πόλεως τὸ 1913 ἔγινεν παρανάλωμα τοῦ πυρὸς ἐκτὸς τῆς ἄλλης του περιουσίας καὶ ἢ ἐκ 2000 βιβλίων πολῦτιμος βιβλιοθήκη του, ὁ ἴδιος δὲ ἐσύρθη ὡς ὄμηρος κατὰ τὸ 1916 εἰς Βουλγαρίαν μετ' ἄλλων Σερραίων, διασωθείσης τῆς ζωῆς του ὡς ἐκ θαύματος, δεδομένου ὅτι ἐκ τῶν 70.000 ὁμήρων τῶν ἀπαχθέντων ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας μόνον 12.000 ἐπανῆλθον, μετὰ τὸν τερματισμὸν τοῦ πολέμου, εἰς τὰς ἐστίας των. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ εἰς ἀθλίαν ὑγείαν κατὰστασιν, κυριολεκτικῶς ἀνθρώπινα ῥάκη.

Ἡτύχησεν νὰ τύχῃ ἐξαιρέτου συντρόφου τῆς ζωῆς του, ἥτις μέχρι τέλους ἐστάθη ἡ Ἥγερία του καὶ ὁ φύλαξ ἄγγελος. Διότι ἡ Μαρία Παπαφωτίου, λόγῳ τῆς ἐπιμελημένης ἀνατροφῆς καὶ μορφώσεως, ἦν ἔλαβε ἐκ τῆς πατριαρχικῆς Σερραϊκῆς οἰκογενείας Χατζηελευθερίου, ὑπῆρξεν ἀφωσιωμένη σύζυγος καὶ ἀπαράμιλλος καὶ ἀσύγκριτος μήτηρ. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ τέκνα των ἔτυχον ἀναλόγου ἐπιμελημένης ἀνατροφῆς, ὥστε καὶ τὰ τέσσαρα τέκνα των, συνεχίζοντα τὴν οἰκογενειακὴν παράδοσιν, ἐστάθησαν ἱκανὰ νὰ διαπρέψωσιν εἰς τοὺς κλάδους τῆς ἐπιστήμης των. Ὁ υἱὸς Φώτιος Παπαφωτίου

λαβὼν τὸ πτυχίον τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Σπουδῶν, ἀποτελεῖ ἐν ἀπὸ τὰ πολύτιμα Διοικητικὰ στελέχη τοῦ Ταμείου Παροῦ καταθηκῶν καὶ Δανείων. Ἡ ἐκ τῶν θυγατέρων του Κούλα Παπαδαίου ἀποφοιτήσασα τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν μὲ τὴν εἰδικότητα τῆς παιδιατρῆς, ὑπηρετεῖ μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Διευθυντοῦ εἰς τὴν Διεύθυνσιν Ὑγιεινῆς τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν.

Ἄλλ' ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι ἐσυνέχισαν ἐπαξίως τὸ ἐκπαιδευτικὸν ἔργον τοῦ πατρὸς των ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν εἶναι αἱ ἕτεραι δύο θυγατέρες του Ζωὴ Κατοίκη καὶ Αἰκατερίνη Διαμαντίδου, αἱ ὁποῖαι ἐτίμησαν καὶ ἐκόσμησαν τὸν Ἐκπαιδευτικὸν Κλάδον τῆς Μέσης Παιδείας ὅσον ὀλίγοι. Διότι πράγματι ἀμφοτέραι καὶ ὡς ἀπλαῖ καθηγήτριαι τῆς Φιλολογίας ἢ πρώτη καὶ ἡ ἕτερα τῶν Μαθηματικῶν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀνεληθοῦσαι εἰς τὸν ἀνώτερον καὶ ἐπίζηλον βαθμὸν τοῦ Γυμνασιάρχου, μὲ τὸν ὁποῖον ἐθήτευσαν εἰς πολλὰ τῶν Ἀθηνῶν Γυμνάσια, ἔτερομάτησαν ἤδη τὴν ἐπαγγελματικὴν καὶ ἐκπαιδευτικὴν των ἀποστολήν, καταλιποῦσαι ἀρίστην φήμην καὶ εἰς τοὺς συναδέλφους των καὶ εἰς τὰς χιλιάδας τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν, αἱ ὁποῖαι ἠτύχησαν νὰ γευθῶσιν παρ' αὐτῶν τὰ νάματα τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας.

Ὁ Ἀθανάσιος Παπαφωτίου πλὴν τῆς ἀπὸ καθέδρας διδασκαλίας. ἠσχολήθη καὶ εἰς τὴν συγγραφὴν βιβλίων. Λόγω τοῦ ἐμπρησμοῦ τῆς πόλεως τῶν Σερρῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ τῆς μεγάλης βιβλιοθήκης του, ἀπωλέσθησαν καὶ τὰ χειρόγραφα του. Ἐξ ὅσων ὅμως ἐνθυμοῦμαι συνέγραψε καὶ «Χριστιανικὴν Κατήχησιν πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Δ' καὶ Ε' τάξεως τῆς Ἀστικῆς Σχολῆς, ἣτις ἐξετυπώθη ἐν Σέρραις κατὰ τὸ ἔτος 1909 εἰς τὸ Τυπογραφεῖον Ἀστερίου Γουσίου.

Ἐγκατασταθεὶς τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἐν Ἀθήναις καὶ ζήσας μετὰ τῶν οἰκείων του ἐν πλήρει εὐγρηΐᾳ καὶ στοργῇ, ἀπῆλθεν τοῦ κόσμου τούτου τὴν 27 Ὀκτωβρίου 1948 εἰς ἡλικίαν 78 ἐτῶν, ἀγαπώμενος καὶ τιμώμενος παρὰ πάντων.

Ἡ ἀνάμνησις τῆς δράσεώς του ἐν Σέρραις εἶναι ζωηρά. Ὁ δὲ Δῆμος τῶν Σερρῶν ἐτίμησε τὴν μνήμην τοῦ ἀνδρὸς διὰ τῆς ὀνομασίας μιᾶς τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως διὰ τοῦ ὀνοματὸς του.

ΠΕΤΡΟΣ Θ. ΠΕΝΝΑΣ